

Menys diners per a la projecció cultural

Després de la crisi dels espais culturals a Barcelona i València, el govern balear vol assumir i canviar la projecció cultural de les Illes envers el Principat de Catalunya i el País Valencià.

Fins ara la cultura de les Illes Balears es projectava cap al Principat de Catalunya i el País Valencià a través de l'Espai Mallorca de Barcelona i l'Espai Illes Balears de València. A més, hi havia les cases de Menorca i d'Eivissa-Formentera a Barcelona, que, tanmateix, eren i són una cosa completament diferent i tenen l'origen molts decennis abans; de fet, van néixer com a suport logístic per als universitaris de Menorca i de les Pitiüses que estudiaven a la capital catalana.

Els dos espais culturals eren una altra cosa: havien estat pensats per a la projecció dels creadors culturals illencs a Catalunya i al País Valencià. El cas és que ara es troben en una fase

d'incertesa. L'Espai Mallorca espera una reorganització molt profunda, després d'haver passat una seriosa crisi que pareixia abocar-lo a la desaparició. I l'Espai Illes Balears de València està aturat. Què ha passat?

L'Espai Illes Balears. El govern de centre-esquerra balear (2007-2011) va decidir el 2009 d'obrir la seva projecció cultural exterior cap a València. El conseller d'Educació i Cultura de l'executiu d'aleshores, Bartomeu Llinàs, es va desplaçar a València el novembre del 2009 per a inaugurar l'Espai Illes Balears, que era dins l'edifici Octubre i que havia estat possible per l'acord entre el govern balear i el centre cultural valencià. Mitjançant aquell

acord, l'executiu illenc podia disposar de les instal·lacions de l'edifici Octubre per a dur a terme una programació estable i organitzar-hi activitats periòdiques relacionades amb la promoció de la cultura de les Illes Balears. Així mateix, el govern podia fer servir més espais que depenen de l'Octubre, com ara el Centre Ovidi Montllor d'Alcoi i l'Auditori de Cant de Berenguer.

El 2009, durant el darrer trimestre, el nou Espai Illes Balears va programar setze activitats culturals emmarcades en aquesta projecció de la cultura illenca a València. La cantant Miquelina Lladó fou l'encarregada d'obrir les actuacions, el dia de la inauguració. Naixia, doncs, un espai permanent que podien aprofitar els

Edifici de l'OctubreCCC, a València, on tenia la seu l'Espai Illes Balears.

creadors illencs per a introduir-se al País Valencià.

Però quan, el maig de l'any passat, el PP illenc guanyà per majoria absoluta les eleccions al Parlament, les coses canviaren de cop. Fins aleshores –durant més d'un any i mig, per tant–, el govern havia anat enviant cap a l'ambaixada cultural a València, l'Octubre, nombrosos creadors illencs. Amb el canvi de govern –juny del 2011– tot s'atura. I fins ara s'ha mantengut encallat.

L'Espai Mallorca. L'Espai Illes Balears no era el primer espai d'aquesta mena que sorgia des de l'arxipèlag. De fet, el primer fou l'Espai Mallorca de Barcelona. No va ser creat pel govern balear, sinó pel Consell Insular mallorquí. La idea va sorgir del responsable de Cultura i Patrimoni del Consell durant el mandat 1995-1999, Damià Pons.

Pons, del PSM, és un intel·lectual, professor universitari de literatura i escriptor. Quan assumí la responsabilitat de gestió política, una de les seves idees fou de crear canals adequats per als creadors mallorquins, a fi que poguessin anar a competir a la resta dels Països Catalans, fora de les Illes. Per a dir-ho en termes comercials: anar a fora a vendre els seus productes culturals, fossin llibres, teatre, pintura... fos què fos. La idea venia d'una queixa antiga del món cultural: la manca d'ajudes públiques per a anar a competir a les altres terres de parla catalana. Fins aleshores molt pocs noms –Maria de la Pau Janer, Biel Mesquida, Pau Faner, en arts escèniques Iguana Teatre...– de la creació cultural feta a les Balears en català eren coneguts i tenien capacitat de venda dels seus productes més enllà de les estretes fronteres mallorquines i baleares.

La lògica indicava que la missió de la promoció exterior de la cultura hauria de recaure en el govern. Però en aquells moments l'executiu era presidit per Jaume Matas (1996-1999), del PP, i això de la promoció cultural exterior no ho tenien com a objectiu bàsic. Políticament, el Consell Insular mallorquí –que des del 1995 era governat pel pacte entre PSOE, PSM i UM, amb el suport extern d'Esquerra

CONSELL INSULAR DE MALLORCA

Presentació del programa d'actes de l'Espai Mallorca, a Barcelona, el setembre del 2008, amb

Unida– esdevenia una mena de contrapès del govern. En aquell context polític, Pons va entendre que si no ho feia ell no ho faria ningú. En aquells moments, el seu partit –el PSM– era la referència de Convergència Democràtica de Catalunya a les Illes, amb la qual compartia coalició europea des del 1994. Per això, amb la complicitat del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, mirà d'acomplir aquell projecte tan ambiciós de crear una estructura permanent i sòlida –local propi i infraestructura de personal i serveis, etc.– que servís de base i trampolí per als creadors illencs

Els espais pretenen fer promoció dels creadors illencs a la resta dels Països Catalans

a Barcelona, és a dir, cap al conjunt del mercat cultural del Principat. Pons era conscient que si els creadors illencs no competien des de la capital dels Països Catalans no es podia crear una indústria cultural illenca amb prou entitat.

El 25 de setembre del 1998 s'inaugurava l'Espai Mallorca de Barcelona, amb el suport de la Generalitat de Catalunya. Se n'encarregava la gestió al Gremi d'Editors de les Balears. L'any següent, després de les eleccions autonòmiques del 1999, Damià Pons es convertia en conseller d'Educació i Cultura (1999-2003) del govern balear del pacte de progrés. L'Espai Mallorca passà a tenir ajudes de l'executiu illenc, tot i dependre del Consell Insular de Mallorca, que va mantenir el suport econòmic a l'Espai durant els anys següents, al marge de les vicissituds polítiques i electorals.

D'aquesta manera, l'Espai Mallorca podia anar fent. I feia. Tres actes per setmana de mitjana, segons que explicava qui n'ha estat la directora

motiu del desè aniversari.

fins fa poc, Amanda Vich. Ho deia el 2008, en un acte per a celebrar els deu anys de l'Espai. Precisament, aquesta celebració comptà amb la presència de qui era aleshores la presidenta del Consell, Francina Armengol (PSIB-PSOE), la responsable de Cultura i Patrimoni, Dolça Mulet (UM), i, naturalment, també el fundador, Damià Pons. Era dia d'alegria i rialles. El futur de l'espai pareixia assegurat. Ningú no s'imaginava què vindria a partir de l'any següent.

La crisi. Durant l'any 2009 la crisi econòmica comença a sacsejar seriosament les institucions. És justament quan l'Espai Mallorca –segons que expliquen els treballadors del centre a través d'una carta adreçada a EL TEMPS– comença a tenir dificultats de liquiditat. No se sap per què exactament, però “des de fa tres anys hem patit una mitjana de retard en [el cobrament de] les nòmines de 29 dies, per no parlar dels pagaments a proveïdors” (que no es feien). El cas és que

el Consell, durant el mandat anterior (2007-2011) començà a endarrerir els pagaments i que el govern balear, per al 2012, ni tan sols convocà l'ajuda que habitualment solia donar. L'única institució que pagava com tocava era la Generalitat de Catalunya. Una situació greu que encara s'havia d'agreuja molt més.

Segons el relat facilitat pels treballadors de l'Espai, “amb vista al 2012 ni el Consell ni el Govern no s'havien compromès econòmicament”. Les reunions entre la institució insular i el Gremi d'Editors se saldaven amb bones paraules per part del Consell, però res més.

A final del 2011 els treballadors ja feia cinc mesos que no cobraven. Posaren una demanda de conciliació contra el Gremi d'Editors. El Consell reaccionà –el 17 de gener d'enguany–, anunciant que es pagaria al Gremi una part del que era previst per a l'Espai. Però aleshores l'entitat que gestiona l'Espai va fer uns altres comptes amb els doblers, la qual cosa li va valer un enfrontament amb els treballadors. La plantilla cobrà una part de les nòmines que li devien però –en el moment de tancar aquesta edició– no totes.

A principi de febrer la situació era límit. Fins al punt que el Gremi d'Editors anuncià que, sense ajudes econòmiques immediates, a final de mes es desentendria de la gestió de l'Espai. El tancament es convertia en una amenaça gairebé de compliment obligat. En vista d'aquesta possibilitat, l'11 de febrer un grup d'usuaris de l'Espai, com també músics, poetes, artistes i més creadors, van redactar un manifest i ocuparen durant tot el dia el local, en una jornada reivindicativa a favor de la seva continuïtat.

El 14 de febrer hi ha un acord de mínims entre el Gremi, el Consell de Mallorca i el govern balear per a mantenir obert l'Espai, però amb un 40% –uns 100.000 euros– menys de pressupost. L'endemà, la directora de l'Espai, Amanda Vich, fou destituïda del càrrec.

El president del Gremi d'Editors, Miquel Ferrer, presentava la setmana passada el “pla de viabilitat” econòmica per al centre i confirmava que de moment el Gremi assumeix la direcció de l'Espai fins a una data

imprecisa, en què es podria designar el substitut de Vich.

El govern. Aquest setmanari ha pogut parlar sobre tot plegat amb el conseller d'Educació i Cultura del govern balear, Rafel Bosch. Per a ell hi ha dues fases: “La primera és arreglar els problemes que s'han originat, bàsicament de tipus econòmic, i per a la qual cosa ja s'han fet les passes pertinents, sobretot des del Consell de Mallorca, encara que també des del govern a través de l'Institut d'Estudis Baleàrics.”

Una vegada s'hagi “tranquil·litzat tot”, serà el moment de pensar en la futura reorganització de “tota la projecció exterior de la cultura balear”. Sobre això, el conseller creu que “només té sentit que l'Espai [el de Barcelona] passi a dir-se ‘Illes’ en comptes de ‘Mallorca’ i que s'hi projecti la cultura feta a totes les Balears i no només a l'illa més gran”.

Si l'Espai ha de ser de totes les Illes, la cosa lògica seria que l'assumís el Govern. Per a Bosch, seria una “bona opció, segurament a través de l'Institut d'Estudis Baleàrics”.

Però el fet que més preocupa el conseller és que, “prèviament, hem de repensar tota la promoció cultural exterior”. Això vol dir, segons que explica, “pensar què volem oferir exactament tant a Barcelona com, també, a València, amb quin cost i com concretar-ho. Val a dir que els costos segurament hauran de ser, per raons òbvies, bastant inferiors als d'abans. Però la voluntat del govern és mantenir els dos espais culturals”. Això sí, “sempre amb una magnitud adequada que els faci sostenibles”.

Per a parlar de tota la promoció cultural a l'exterior, el conseller assegurarà a EL TEMPS que aviat reuniria els responsables de cultura de tots els consells insulars i miraria d'arribar-hi a un acord, en comptes de “dispersar” esforços i recursos, anant cada un pel seu compte. Seria en aquest àmbit “de reflexió permanent”, format pels consells i el govern, on es concretaria finalment com haurien de funcionar tant l'Espai Mallorca de Barcelona –amb el nom d'*Espai Illes Balears*– com l'Espai Illes Balears de València.

Miquel Payeras